Mesne zajednice su od institucija građana postale neformalni kanali molbi, obećanja i političkog posredovanja.

1. Saveti bez legitimnog mandata
Savetima su mandati istekli, nekima i godinama unazad. Građani ne znaju ko ih zakonito predstavlja, ko donosi odluke i ko je odgovoran za rezultate. Opština zato može da komunicira sa pojedincima bez svežeg izbornog legitimiteta.

2. Normativna blokada izbora
Odluka iz 2019. i neusaglašeni statuti nisu omogućili uredan prelazak na novi zakonski okvir. Izbori za Orašac, Progoreoce i Tulež 2023. obustavljeni su upravo zbog neusklađenih statuta i nedostataka opštinske odluke.

3. Stranačke liste umesto lične odgovornosti
Proporcionalni model pretvara seoske izbore u produžetak partijskog nadmetanja. Građanin bira listu, a ne konkretnog čoveka koji odgovara njegovom kraju. Član saveta zato lakše postaje odgovoran predlagaču liste nego stanovnicima.

4. Zaseoci i reoni ostaju bez glasa
Sama zastupljenost kandidata na listi ne znači da će taj kandidat dobiti mandat. U razuđenom selu centar ili brojniji kraj lako potisne potrebe udaljenih zaseoka, koji ostaju bez svog prepoznatljivog predstavnika.

5. Finansijska zavisnost
Nema unapred poznatog prava MZ na stabilan iznos niti stvarne sposobnosti višegodišnjeg planiranja. Svako ulaganje postaje pojedinačna molba i prostor za političko posredovanje, uslovljavanje ili predstavljanje javnog novca kao partijske usluge.

6. Građani ne određuju prioritete
Nije uređen redovan i obavezujući postupak kroz koji stanovnici biraju između puta, vodovoda, rasvete, doma ili druge potrebe. Ne zna se ni kada je njihov izbor obavezujući, ni pod kojim uslovima Opština može da ga odloži.

7. Nema pravične formule raspodele
Ukupna ulaganja po selima nisu objedinjena i lako vidljiva. Ne postoje javni kriterijumi koji povezuju stanovništvo, teritoriju, doprinos, razuđenost, infrastrukturni zaostatak i solidarnost, pa se raspodela teško može proveriti.

8. Imovina je udaljena od lokalne funkcije
Seoski domovi, kancelarije i drugi objekti nemaju uvek jasnog korisnika, plan namene i odgovornost za održavanje. Građani ih doživljavaju kao imovinu sela, ali objekti ostaju prazni, zapušteni ili nedovoljno iskorišćeni.

9. Usluge se udaljavaju od sela
Matične, savetodavne, zdravstvene i druge potrebne usluge povučene su ka gradu. Za jednostavan posao stanovnici moraju da putuju, a najveći teret snose stariji, slabije pokretni i domaćinstva bez sopstvenog prevoza.

10. Nema podrške, evidencije ni jasne kontrole
Od volonterskih saveta očekuju se pravni, finansijski i projektni poslovi bez stalne stručne pomoći. Akti, sednice, novac, imovina i projekti nisu objedinjeni u javnom registru, pa su slabi i kontrola i odgovornost.

POSLEDICA ZA GRAĐANE I SELA

GRAĐANIN	SELO	OPŠTINA	DEMOKRATIJA
Nema pouzdanog predstavnika ni jasan put od predloga do odluke.	Ne može da planira razvoj niti da zna koliko mu sredstava pripada.	Odlučuje bez stabilnih podataka, pravila i merljive teritorijalne slike.	Javni novac može izgledati kao partijska nagrada umesto prava svih.

Građani biraju predstavnike i prioritete. Opština garantuje sredstva, stručnu realizaciju, zakonitost i javnost.

1. Paket novih akata
Izmeniti Statut opštine, doneti novu odluku o MZ i model statuta. Nova odluka neposredno uređuje prvi izborni ciklus kako stari statuti više ne bi blokirali izbore.

2. Privremena komisija sa rokom
Stručna i pluralna komisija u najviše šest meseci popisuje stanje, priprema akte, reone, javnu raspravu i izborni kalendar. Napredak objavljuje svakih 30 dana.

3. Izbor pojedinaca po reonima
Umesto stranačkih lista građani biraju konkretne kandidate. Svaki zaseok ili kraj dobija jednog ili više predstavnika, uz jednako pravo glasa i jasnu izbornu zaštitu.

4. Javni godišnji izbor prioriteta
Građani predlažu projekte, službe proveravaju izvodljivost, a savet ili zbor javno rangira glavni i rezervni prioritet. Opština ga ne menja bez zakonskog ili tehničkog razloga.

5. Trostepeno finansiranje
A: lokalna sredstva kojima raspolaže MZ. B: kapitalna kvota čiju namenu bira MZ, a realizuje Opština. C: strateški i solidarni fond za velike i zajedničke projekte.

6. Formula pravičnost–doprinos–solidarnost
Raspodela povezuje osnovni garantovani deo, stanovništvo, teritoriju, mrežu, razvojni doprinos i infrastrukturni zaostatak. Ulazni podaci i iznos svake MZ su javni.

7. Pravo korišćenja lokalne imovine
Popisati objekte i vratiti lokalnoj funkciji seoske domove i kancelarije. MZ učestvuje u upravljanju, a raspolaganje ostaje zakonito, javno i ugovorno kontrolisano.

8. Usluge bliže stanovnicima
Veća MZ ili grupa sela može kandidovati matičnu kancelariju, savetodavni dan, ambulantu, apoteku ili drugu uslužnu tačku, uz odgovornost nadležnog organa ili pružaoca.

9. Stalna stručna podrška
Mala profesionalna služba pomaže svim savetima u pravu, budžetu, trezoru, projektima i izveštavanju. Opština vodi nabavke, ugovaranje, nadzor i plaćanje velikih radova.

10. Kontrola i digitalni registar
Kontrolišu se zakonitost, finansije i rad, ali ne politička svrsishodnost lokalnog prioriteta. Portal objavljuje mandate, akte, sednice, novac, imovinu i status projekata.

KOMPAKTNA MAPA PUTA

Rok	Fokus	Ključni rezultat	Odgovornost
0–30 dana	Pokretanje reforme	Komisija, plan rada i početni registar svih MZ.	Skupština opštine
1–3 meseca	Popis i konsultacije	Mandati, akti, računi, ulaganja, imovina i terenski sastanci.	Komisija + Uprava
3–6 meseci	Novi pravni okvir	Statut opštine, odluka o MZ, model statuta i izborni kalendar.	Skupština opštine
6–8 meseci	Legitimni organi	Izbori po reonima i konstituisanje saveta u svim MZ.	Izborni organi
8–12 meseci i naredna godina	Početak i puna primena	Statuti, obuka, portal i prioriteti; zatim formula, kapitalne kvote i solidarni projekti.	Saveti + Uprava